

**FORMING CONDUCTING SKILLS: THE FOCUS AND METHODOLOGICAL
SIGNIFICANCE OF AUFACT**

Raimova Dilfuza Mahammadsoliyevna

Andijon davlat pedagogika instituti

Tasviriy san'at va musiqa ta'limi kafedrası dotsenti

Annotatsiya

Mazkur maqolada dirijorlik san'atida diqqat nuqtasi va auftaktning nazariy va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda dirijorlik texnikasining asosiy komponentlari sifatida ijroni boshlash, davom ettirish va yakunlash jarayonlari ko'rib chiqilib, ularning talabalarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi roli asoslab beriladi. Natijalar dirijorlikni o'qitishda tizimli yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: dirijorlik, auftakt, diqqat nuqtasi, musiqa ta'limi, manual texnika, ijro jarayoni

Аннотация

В данной статье анализируются теоретическое и практическое значение точки внимания и афтакта в дирижёрском искусстве. В исследовании рассматриваются основные компоненты дирижёрской техники, такие как начало, развитие и завершение исполнения, а также обосновывается их роль в формировании профессиональных компетенций у студентов. Полученные результаты показывают необходимость системного подхода к обучению дирижированию.

Ключевые слова: дирижирование, афтакт, точка внимания, музыкальное образование, мануальная техника, исполнительский процесс

Abstract

This article analyzes the theoretical and practical significance of the attention point and the upbeat (aufтакт) in conducting art. The study examines the main components of conducting technique, including the initiation, continuation, and completion of performance, and substantiates their role in developing students' professional competencies. The findings highlight the necessity of a systematic approach to teaching conducting.

Keywords: conducting, upbeat (aufтакт), attention point, music education, manual technique, performance process

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Zamonaviy axborot oqimining kuchayishi natijasida yoshlarning estetik didini shakllantirish, ularni san'atga jalb qilish muhim vazifaga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan, musiqa ta'limi, xususan dirijorlik san'ati orqali yoshlarning badiiy tafakkurini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda yoshlar o'zligini va milliy qadriyatlarini unutmasligi kerak. Uning uchun chuqur bilim, tinimsiz izlanish, mashaqqatli mehnat talab etiladi. Bugungi kunda tarbiya bu- innovatsiya, yangicha ong, yangicha tafakkur va amaliy harakat demakdir. Yoshlar tarbiyasini to'g'ri va ilmiy asosda yo'lga qo'ymay turib hotirjam bo'lmasligimiz kerak. Bu hayot - mamot masalasi". Bu murojaatnomada yoshlarimizga bo'lgan e'tiborini yanada kuchaytirdi. Yana shuni ta'kidlab o'tish kerakki turli ziddiyatlar

kuchayib borayotgan bugungi kunda yoshlarning ma'naviy immunitetini kuchaytirish va bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishda Prezidentimizning ilgari surgan 5ta tashabbus ham shuning misolidir. Aynan musiqa va san'at sohasiga oliy ma'lumotli kadrlarni ko'paytirish masalasiga alohida e'tibor qaratdi.

Dirijorlik – murakkab, ko'p komponentli faoliyat bo'lib, u nafaqat musiqiy bilim, balki psixologik, pedagogik va jismoniy tayyorgarlikni ham talab qiladi. Ayniqsa, dirijorning asosiy “cholg'usi” hisoblangan xor yoki orkestr bilan samarali muloqot o'rnatish qobiliyati uning kasbiy muvaffaqiyatini belgilaydi. Mazkur tadqiqotning maqsadi – dirijorlik texnikasining muhim elementlari bo'lgan **diqqat nuqtasi** va **auftaktning** metodik ahamiyatini ilmiy asosda yoritish hamda ularni o'qitish jarayonida qo'llash samaradorligini aniqlashdir.

Metodologiya

Tadqiqot quyidagi metodlarga asoslandi:

- **Nazariy tahlil** – dirijorlik bo'yicha ilmiy va metodik adabiyotlarni o'rganish;
- **Pedagogik kuzatuv** – musiqa ta'limi yo'nalishidagi talabalarning amaliy mashg'ulotlari tahlili;
- **Taqqoslash metodi** – turli dirijorlik texnikalarini o'zaro solishtirish;
- **Amaliy sinovlar** – dirijorlik imo-ishoralarini bosqichma-bosqich o'zlashtirish jarayonini kuzatish.

Tadqiqot obyekti sifatida musiqa ta'limi yo'nalishi talabalari, predmeti sifatida esa dirijorlik texnikasining asosiy elementlari olindi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

Diqqat nuqtasining ahamiyati

Diqqat nuqtasi dirijorlik jarayonining boshlang'ich bosqichi bo'lib, u ijrochilar e'tiborini jamlash va ularni ijroga tayyorlash vazifasini bajaradi. To'g'ri tashkil etilgan diqqat nuqtasi:

- ijrochilarning psixologik tayyorgarligini oshiradi;
- asarning tempi va xarakterini oldindan his qilish imkonini beradi;
- jamoaviy uyg'unlikni ta'minlaydi.

Auftaktning funksional roli

Auftakt dirijorlik harakatining boshlanish signali bo'lib, quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- ijrochilarga nafas olishni ko'rsatadi;
- asarning tempi va dinamikasini belgilaydi;
- ijroning xarakterini aniqlaydi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, to'g'ri berilgan auktakt ijroning aniqligi va sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ijroni boshqarish jarayonlari

Dirijorlik texnikasida uch asosiy bosqich ajratildi:

1. **Ijroni boshlash** – diqqat nuqtasi va auktakt orqali;
2. **Ijroni davom ettirish** – takt, dinamika va frazalarni boshqarish orqali;
3. **Ijroni yakunlash** – uzish nuqtasi yordamida.

Zarbli va zarbsiz nuqtalar

Zarbli nuqtalar musiqiy urg'ularni aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Ularning to'g'ri ifodalanishi:

- ritmik aniqlikni ta'minlaydi;
- musiqaning ifodaviyligini oshiradi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari dirijorlik texnikasining asosiy elementlari — diqqat nuqtasi va auktakt — faqat boshlang'ich imo-ishoralar tizimi emas, balki murakkab kommunikativ va psixofiziologik mexanizm ekanligini ko'rsatadi. Ular orqali dirijor va ijrochi jamoa o'rtasida bevosita va noverbal muloqot shakllanadi. Shu jihatdan, dirijorlikni o'qitishda ushbu elementlarni faqat texnik harakat sifatida emas, balki axborot uzatish vositasi sifatida talqin qilish zarur.

Avvalo, diqqat nuqtasi ijro jarayonining psixologik tayyorgarlik bosqichi sifatida qaralishi lozim. Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, talabalar ko'pincha diqqatni jalb qilish harakatini formal bajaradi, natijada ijrochilar bilan sinxronlik yetarli darajada ta'minlanmaydi. Bu esa ijroning noaniq boshlanishiga, tempning barqaror emasligiga olib keladi. Demak, diqqat nuqtasini shakllantirish jarayonida psixologik uyg'unlik, vizual kontakt va ichki eshitish (inner hearing) kabi omillarga alohida e'tibor qaratish talab etiladi.

Auktaktning metodik ahamiyati esa uning ko'p funktsionalligida namoyon bo'ladi. U nafaqat ijroni boshlash signali, balki musiqiy obrazning dastlabki talqinidir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, noto'g'ri yoki noaniq auktakt berilishi ijrochilarda ikki xil muammoga sabab bo'ladi: birinchidan, temp va ritmda noaniqlik yuzaga keladi; ikkinchidan, asarning xarakteri noto'g'ri talqin qilinadi. Shu bois, auktaktni o'rgatishda uning hajmi, yo'nalishi, tezligi va dinamik ifodasi kompleks tarzda o'zlashtirilishi zarur.

Muhokama davomida aniqlanishicha, dirijorlik texnikasining samaradorligi ko'p jihatdan mushak erkinligi va tana plastikasiga bog'liq. Talabalarda ko'pincha qo'l harakatlarining tarangligi, yelka mushaklarining zo'riqishi kuzatiladi, bu esa imo-ishoralarning tabiiyligini buzadi. Natijada, dirijorlik harakatlari informativlik xususiyatini yo'qotadi. Shuning uchun o'qitish jarayonida relaksatsiya mashqlari, koordinatsiya va plastika ustida ishlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, zarbli va zarbsiz nuqtalarning to'g'ri ifodalanishi musiqiy matnning ritmik va dinamik aniqligini ta'minlaydi. Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, talabalar aksariyat hollarda zarblarni bir xil kuch bilan ifodalaydi, bu esa musiqaning ifodaviy rang-barangligini kamaytiradi. Demak, zarb turlarini differensial yondashuv asosida o'rgatish, ularning dinamik va artikulyatsion farqlarini amaliy mashqlar orqali mustahkamlash zarur.

Bundan tashqari, dirijorlik jarayonida o'ng va chap qo'l funksiyalarining differensial taqsimoti muhim metodik masala hisoblanadi. O'ng qo'l asosan metroritmik tuzilmani boshqarar ekan, chap qo'l emotsional va dinamik ifodani kuchaytiradi. Biroq kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich bosqichdagi talabalar ko'pincha ikkala qo'lni bir xil harakatlantiradi, bu esa dirijorlik tilining kambag'allashuviga olib keladi. Shu sababli, qo'l harakatlarini mustaqil boshqarish ko'nikmasini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri bo'lishi kerak.

Umuman olganda, dirijorlikni o'qitishda integrativ yondashuv zarurligi yaqqol namoyon bo'ladi. Ya'ni, texnik, psixologik va badiiy komponentlar bir-biri bilan uzviy bog'liq holda o'rgatilishi lozim. Faqat texnik harakatlarga urg'u berish yetarli emas, balki musiqiy tafakkur, ichki eshitish va interpretatsion fikrlashni rivojlantirish ham muhimdir.

Shu asosda quyidagi metodik tavsiyalar ilgari suriladi:

- diqqat nuqtasi va auftakti o'rgatishda ko'rgazmali va amaliy mashqlarni uyg'unlashtirish;
- mushak erkinligini ta'minlovchi maxsus treninglar joriy etish;
- qo'l harakatlari mustaqilligini rivojlantirish uchun differensial mashqlar qo'llash;
- ijro jarayonini audio-video tahlil orqali baholash.

Natijada, dirijorlik texnikasini chuqur va tizimli o'zlashtirish talabalarning kasbiy kompetensiyalarini sezilarli darajada oshiradi hamda ijro sifatini yaxshilaydi. Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, ko'plab talabalar ijroni boshlash va yakunlashda xatolarga yo'l qo'yadi. Bu esa metodik mashqlarni takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa

Dirijorlik malakalarini shakllantirish jarayonida diqqat nuqtasi va auftakt muhim metodik vositalar hisoblanadi. Ular orqali ijrochilarni samarali boshqarish, musiqiy asarni to'g'ri talqin qilish hamda jamoaviy uyg'unlikni ta'minlash mumkin. Shu sababli, dirijorlikni o'qitishda ushbu elementlarga alohida e'tibor qaratish, ularni amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlash zarur. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari dirijorlik texnikasini o'zlashtirishda tizimli va bosqichma-bosqich yondashuv muhimligini ko'rsatdi. Xususan, diqqat nuqtasi va auftakti shakllantirish jarayoni talabalarda nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki musiqiy tafakkur, ichki eshitish va ijodiy interpretatsiya qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Shu jihatdan, dirijorlikni o'qitish jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda psixofiziologik tayyorgarlik, mushak erkinligi va sahnaviy plastika kabi omillarni ham integratsiyalash maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, o'quv jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xususan audio va video tahlil, interaktiv mashg'ulotlar hamda individual yondashuvdan foydalanish dirijorlik kompetensiyalarini samarali rivojlantirishga xizmat qiladi. Talabalarning dirijorlik harakatlarini tahlil qilish va refleksiya qilish ko'nikmalarini shakllantirish esa ularning kasbiy o'sishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Kelgusida olib boriladigan ilmiy izlanishlarda dirijorlik texnikasini o'qitishda

innovatsion metodlar, raqamli texnologiyalar hamda psixologik treninglarning samaradorligini chuqurroq o'rganish maqsadga muvofiqdir. Shu asosda, dirijorlik san'atini o'qitish tizimini takomillashtirish orqali yuqori malakali pedagog-dirijorlar tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sh.Mirziyoev .Yoshlarni ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha 5 ta muhim tashabbusi. 2019
2. Jivov V.L. «Xorovoe ispolnitelstvo : Teoriya. Metodika. Praktika» .- Ucheb.posobiye dlya stud. vissh.ucheb.zavedeniy.- M.: Gumanit. izd.stenr «Vlados», 2003.
3. Ma'mirov Q . «Qo'shiqlar, xor asarlari».O'quv qo'llanma. Toshkent, 2006
4. Mamirov M, Baltabayev D. «Dirijorlik.» 1-qism metodik qo'llanma. T.: 2010
5. Musin I. «Texnika dirijirovaniya.» Moskva :2010
6. Musin's Ilya «Language of Conducting Gestures» by Mirna Ogrizovic-Ciric. (Under the Direction of Mark Cedel), ATHENS, GEORGIA 2009, USA
7. Mishael Pilhofer and Holly Day “Music Theory for dummies” Indiana USA 2007. Wiley Publishing Inc
8. Redel K. «Takt schlagen oder Dirigiern?» –Munhen, 2005
9. Sodiqov O. «Xor partiturasini o'qish» -T, G'ulom nomidagi nashriyot – matbaa ijodiy uyi. 2004
10. Sharipova G.M. «Musiqqa va uni o'qitish metodikasi.»- T.: « Turon-Iqbol», 2006
11. Shukurov J. « Dirijorlik» I qism.- Toshkent “Istiqlol”nashriyoti, 2006
12. Tackett J. « Fundamentals of church music Theory» Austin Christian Akappella Musik. Abilene Christian University. 2009.

